

11. Юдіна С.П. Гендерні тенденції сучасної освіти в Україні / Нові технології навчання. Науково-методичний збірник. Випуск 37., 2004. Колектив авторів. – К.: Науково-методичний центр вищої освіти – 243с. – С.132-136.

Анотація
О.Б.Петренко

Гендерний аспект професійної підготовки учителя-жінчини

Стаття приурочена актуальній проблемі специфіки професійної підготовки учителя-жінчини з урахуванням гендерного аспекта.

Ключеві слова: *гендерний підхід, гендерна чутливість, самореалізація, професійна діяльність.*

Summary
O.B.Petrenko

The Gender Aspect of the Professional Preparation of a Teacher-Woman

The article is devoted to the actual problem of specificity of professional preparation of a teacher-woman taking into consideration the gender aspect.

Key-words: *gender approach, gender apprehensibility, self realization, professional activity.*

Дата надходження статті

„24” вересня 2007 р.

УДК 371.83 (073)

Л.С.ПІСОЦЬКА,

*кандидат педагогічних наук, доцент
(м.Хмельницький)*

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНІ ЗМІНИ У ПІДХОДАХ ДО
УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Визначено концептуальні аспекти змін у підходах до управління розвитком дошкільної освіти: методологічний, теоретичний, стратегії і розвитку, технології управління, управлінських впливів, інноватики. Розкривається зміст кожного аспекту в традиційних та інноваційних підходах до управління.

Ключові слова: *управління, управління розвитком дошкільної освіти, концептуальні аспекти, підходи до управління.*

Постановка проблеми в загальному вигляді... Українське суспільство на сучасному етапі характеризується інтенсивними процесами творення національної системи законодавства, в тому числі законодавства у галузі політики, економіки, освіти та управління ними. Цей період для дошкільної освіти вніс як позитивні, так і негативні тенденції в процес її розвитку. Позитивним передусім є те, що у Законі України „Про освіту” дошкільна освіта закріплена як первинна основоположна ланка у структурі системи всієї освіти людини [2]. Вперше вищим законодавчим органом держави – Верховною Радою України прийнято стосовно галузі дошкільної освіти Закон прямої дії – Закон України „Про дошкільну освіту” (2001р.). У ньому вперше дошкільна освіта визнана обов'язковою складовою частиною системи безперервної освіти України [3]. Ця норма є домінуючою для освітянського законодавства багатьох соціально-економічно розвинених країн, яка спрямована на її розвиток. Під розвитком розуміємо ті позитивні зміни, які призводять до появи нових якостей у самій системі (закладі), що дає їй (йому) можливість ефективніше виконувати свої функції або набувати нових функцій [4, 208]. Розвиток дошкільної освіти багато в чому залежить від управління цим процесом. Під управлінням розуміємо реалізацію цілеспрямованості у взаємодії учасників освітнього процесу при вирішенні проблем, що виникають, і яка відбувається з опорою на певні концептуальні положення [1, 118].

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Проблеми управління освітою і навчальним закладом досліджувалися Л.І.Даниленко, М.М.Дарманським, О.І. Зайченко, Г.В.Сельніковою, Л.М.Калініною, Ю.А.Конаржевським, В.В.Олійником, А.А.Орловим, В.О.Сухомлинським, М.С.Сунцовим та ін.

Виходячи із теоретичних основ поняття управління, нами розуміється управління дошкільною освітою як цілеспрямована діяльність всіх ієрархічних ланок управління, яка забезпечує становлення, збереження, стабілізацію функціонування та розвиток дошкільної освіти у різних формах охоплення нею дітей дошкільного віку. До управління дошкільною освітою ми відносимо управління різними типами дошкільних навчальних закладів та різними формами охоплення

дітей дошкільною освітою на рівні компетенції кожного суб'єкта управління, внутрішнє управління у ДНЗ, всі види самоврядування з даного питання.

Формулювання цілей статті... Метою даної статті є розкрити зміст тих аспектів і чинників, котрі впливають на зміну в підходах до управління дошкільною освітою.

Виклад основного матеріалу... Регіональні недоліки управління розвитком дошкільної освіти мають об'єктивний соціально-економічний та суб'єктивний характер, що є показником, в першу чергу, недосконалості управлінського підходу до забезпечення, збереження та її розвитку. З метою підготовки до розробки та обґрунтування функціональної структури забезпечення розвитку регіональної дошкільної освіти нами здійснено аналіз змін соціально-економічних умов цього процесу та визначено аспекти концептуальних змін у підходах до розвитку дошкільної освіти і впливові чинники на цей процес в умовах трансформаційних переходів економіки України від планово-адміністративної до ринково-орієнтованої моделі: методологічний, теоретичний, стратегії і розвитку, технології управління, управлінських впливів, стилю управління, інноватики.

Характеризуючи представлені аспекти, ми констатуємо той факт, що перш, ніж вирішувати конкретні проблеми управління розвитком дошкільного навчального закладу зокрема та розвитком дошкільної освіти загалом, органам державного управління в регіоні та регіональним органам управління освітою потрібно усвідомити процеси змін загального характеру в усіх напрямках управління системою дошкільної освіти. Обґрунтуємо кожен аспект.

У аспекті *методологічних підходів* варто усвідомити, що в умовах командно-адміністративної системи управління носило характер моністичний і всезагальний. Людина в системі дошкільної освіти була об'єктом управління і повинна була виконувати визначені для кожного однотипні завдання. В перехідний період створені умови для того, щоб ДНЗ став системою саморегулюючою (це визначено нами як впливовий чинник на зміну у підходах до управління). Тому тут виникають нові як зовнішні, так і внутрішні ситуації, що вимагають свого неординарного вирішення. Система дошкільної освіти в нових умовах має багатоканальний характер свого фінансування, в якому активну участь беруть батьки як учасники навчально-виховного процесу. Ми вважаємо, тому вони і виступають активними суб'єктами цього процесу. В даному випадку спостерігається не управлінський монізм, а методологічний монізм, який виступає на перший план в системі управління розвитком дошкільної освіти. До методологічних аспектів організації діяльності дошкільної освіти відноситься також її мета, основні завдання та організація форми її здобуття. Ці принципово нові положення визначені в Законі України „Про дошкільну освіту”(2001 р.).

Одним із шляхів забезпечення виконання вимог Закону України „Про дошкільну освіту” є методологічне використання можливостей варіативних форм її здобуття, котрі визначені в Законі. На відміну від однієї форми здобуття дошкільної освіти через систему суспільного дошкільного виховання, що мали місце у традиційних підходах, дошкільну освіту можна здобути у дошкільних навчальних закладах, у сім'ї та за допомогою фізичних осіб, які мають відповідну вищу педагогічну освіту, ліцензію на право надання освітніх послуг у сфері дошкільної освіти, високі моральні якості та міцне здоров'я, яке дозволяє виконувати обов'язки педагога [3].

У збереженні та розвитку системи дошкільної освіти в регіоні важливим є усвідомлення *теоретичних аспектів змін у підходах до управління* нею та базових положень її організації. В умовах командно-адміністративної системи, в умовах монополії однієї ідеї, істини управління освітньою системою, в тому числі дошкільною, носило абсолютно первинний характер. Не можна сказати, що цей факт є абсолютно негативним. Жорстко керована система дошкільного виховання зробила значні кроки в розвитку навчально-матеріальної бази дошкільного виховання і дала досить солідний відсоток (біля 80 %) охоплення дітей суспільним дошкільним вихованням в цілому по Україні. Але в перехідному періоді до ринково орієнтованої системи в економіці управління освітньою системою здало домінуючі позиції. Система дошкільної освіти зазнала, мабуть, найбільших втрат за ці роки, у порівнянні з іншими напрямками освіти. Водночас під впливом ситуації, що склалася, в ній з'явилися саморегулюючі ринкові фактори. Система здобула багатоваріативність шляхів розвитку. Показник кількості дошкільних навчальних закладів зазвичай був при попередніх традиційних підходах основним оцінним показником системи дошкільного виховання. Визнання Законом України „Про дошкільну освіту” сім'ї, як рівноправного суб'єкта у справі дошкільної освіти призвело до того, що кількість дітей, які відвідували ДНЗ, не є характерним показником рівня функціонування дошкільної освіти в регіоні. До цих показників долучаються різні форми надання дітям дошкільної освіти, у тому числі і в сім'ї. Напрямок роботи ДНЗ в нових умовах визначається рівнем відповідності дошкільної освіти попиту дошкільних освітніх послуг.

Як бачимо, в нових умовах докорінно змінилася роль дошкільної освіти в системі безперервної освіти людини. Раніше вона була просто педагогічно доцільним чинником в усій системі освіти,

зараз же стала законодавчо закріпленою обов'язковою ланкою, первинною складовою частиною в системі безперервної освіти в Україні.

В умовах концептуального плюралізму і багатоваріантності форм можливого здобуття дошкільної освіти з'явилася необхідність вироблення для учасників освітньо-виховного процесу стандарту, який би характеризував мінімально необхідний освітній рівень дитини в результаті дошкільної освіти. Таким стандартом став Базовий компонент дошкільної освіти в Україні, зміст якого розроблено Міністерством освіти і науки України та затверджено Кабінетом Міністрів України. У Законі України „Про дошкільну освіту” Базовий компонент дошкільної освіти в Україні визначено як державний стандарт, що містить норми і положення, які визначають державні вимоги до рівня розвиненості та вихованості дитини, а також умови, за яких вони можуть бути досягнуті [3]. В його основу покладено якість розвитку вихованості та навченості дитини перших семи років життя. На його зміст повинні орієнтуватися дошкільні навчальні заклади всіх форм власності, сім'я та соціальні педагоги.

Розглядаючи *аспекти стратегії і тактики* регіонального розвитку системи дошкільної освіти доцільно врахувати те, що управління у старому розумінні відображало тоталітарний характер колишньої системи дошкільної освіти. Характерною рисою тієї системи було панування одноманітної мережі дошкільних навчальних закладів та управлінських структур. Дитячі садки одержували від партійно-державних органів чітко сформульоване і однакове для всіх ідеологізоване замовлення на виховання „нової людини”. Управління будувалось головним чином на широкому використанні позаекономічних, адміністративних методів.

У новому розумінні базовими для системи дошкільної освіти стали конституційні та законодавчо визначені принципи її розвитку. Дошкільна освіта є незалежною від ідеології будь-яких партій. В нових умовах значно підвищився рівень самостійної відповідальності ДНЗ за результативність своєї діяльності. На відміну від минулої ситуації, сьогодні законодавець значною мірою сконцентрував права прийняття рішення на нижчому ієрархічному рівні управління – рівні ДНЗ.

Визначною відмінністю директивної адміністративної команди від ринково орієнтованої є те, що в першому випадку не мав місце дефіцит коштів при відносно задовільному забезпеченні товарами. У другому – має місце можливість придбання будь-яких необхідних товарів при дефіциті коштів. Тому в традиційних підходах визначальним фактором функціонування мережі ДНЗ був рівень їх бюджетного фінансування. У нових соціально-економічних умовах змінилися принципи бюджетного фінансування. ДНЗ фінансується сьогодні за рахунок бюджетів територіальних громад, а також за рахунок тих коштів, які він заробляє сам, надаючи освітні послуги, котрих потребує населення регіону. Тому фінансова спроможність органів місцевого самоврядування та сімей, що складають населення даного конкретного регіону, на сьогодні стали визначальним фактором забезпечення дошкільної освіти.

Статистичні дані переконують у тому, що така спроможність характерна для великої кількості сімей. Законодавчо закріплено, що дошкільну освіту діти здобувають різними формами. Однією з таких форм, що допомагає малозабезпеченим сім'ям надавати дітям дошкільного віку світу, є соціально-педагогічний патронат. Крім того, малозабезпеченим сім'ям допомагатиме створення груп короткотривалого перебування дітей у ДНЗ та створення груп підготовки дітей до навчання у школі.

В умовах безальтернативних варіантів здійснення дошкільного виховання основним кадровим завданням було забезпечення дитячих садків підготовленими вихователями дошкільних закладів. Сьогодні, окрім фахівців дошкільної галузі, в ДНЗ працюють педагоги, котрі мають достатній рівень освіти і підготовки та якісно надають освітні послуги всього того спектру, якого вимагає їх ринок в регіоні. Значно змінилася фінансово-економічна ситуація як в середині ДНЗ, так і в соціумі його функціонування і розвитку. Промислові підприємства сьогодні в багатьох випадках відмовляються від підтримки об'єктів соціальної сфери, в тому числі дошкільних навчальних закладів. Відбувається процес їх передачі у комунальну власність. У нашому регіоні протягом 1996-2002 рр. передано на баланс місцевих рад 74 дошкільні установи.

Внаслідок ліквідації колгоспно-кооперативної форми господарювання і введення приватної власності на землю та заходів аграрної реформи, на селі з'явився дестабілізуючий фактор розвитку сільської дошкільної освіти. Сільські ДНЗ в багатьох випадках закриваються через фінансову неспроможність сільських рад як органів місцевого самоврядування прийняти їх на свій баланс і здійснювати фінансування їхньої діяльності. Негативний вплив на функціонування і розвиток дошкільної освіти здійснює поява багатьох нових контролюючих органів, кожен з яких вносить свої приписи і заборони, вимагає виконання того чи іншого виду робіт при відсутності можливості їх фінансового забезпечення. Негативний вплив також має наявна система роздрібнених податків при постійній варіативності їхньої структури.

Держава з метою надання можливостей альтернативного розвитку системи дошкільної освіти та виконання нею основної функції – забезпечення її обов'язковості, законодавчо закріпила нові форми, нові суб'єкти системи дошкільної освіти, якими є: приватний ДНЗ, сім'я та дошкільний навчальний заклад.

В аспекті технології управлінської системи дошкільної освіти в першу чергу слід враховувати той факт, що сьогодні стратегію управління ДНЗ визначає не цільова настанова зверху, а його трудовий колектив та піклувальна рада. Визначальним фактором напряму діяльності ДНЗ в регіоні є ринок освітніх послуг. Кінцеві результати його діяльності визначаються в процесі систематичної атестації, яка, насамперед, враховує прогнозовану відповідність напрямів діяльності ДНЗ потребам жителів регіону. Сьогодні особливо актуальними стали проблеми фінансово-економічного обґрунтування управлінських рішень. Керівник ДНЗ повинен мати відповідний рівень фінансово-економічної підготовки, уміти здійснювати фінансово-економічний аналіз діяльності освітньої установи. На основі його результатів слід формувати фінансову стратегію розвитку, виробляти заходи щодо її реалізації. Стосовно працівників ДНЗ, оцінки результативності їхньої діяльності – вказуємо на необхідність розробки системи стимулів як моральних, так і економічних у поєднанні з гласністю щодо кінцевого результату перевірки виконання ними службових обов'язків.

У нинішніх умовах керівнику ДНЗ особливо принципово потрібно ставитись до себе у плані дієвості аспектів власних управлінських впливів на ситуацію в колективі, котрий доручено очолювати. Сьогодні, вочевидь, не принесе бажаних результатів стиль, який базується на командах, заборонах, обмеженнях, на постійному експонуванні керівника та його власних думок. При одночасному зростанні залежності результатів роботи ДНЗ від змін, що зумовлюють зовнішні і внутрішні чинники соціуму, підвищиться рівень самостійності керівника у прийнятті управлінських рішень. Тому його управлінські впливи мусять носити характер рефлексивний, а зміни організації результатів діяльності – характер латентності.

У демократичному суспільстві управлінський стиль діяльності керівника освітньої установи має відповідати основним вимогам цього суспільства. Тому на зміну тоталітарному управлінню, надмірному централізму, одноосібному рішенню, регламентуванню у дрібницях, контролю заради контролю повинні прийти саморегуляція, управління лише ключовими процесами, колегіальні рішення, обговорення рішень до їх прийняття, звітність керівників перед колективом та піклувальною радою, самостійність у свободі дій працівників ДНЗ, відповідальність за кінцеві результати, самоконтроль. Керівники всіх ієрархічних рівнів управління дошкільною освітою мають мати високий рівень педагогічної, фінансової, управлінської підготовки.

Нова соціальна ситуація вимагає пошуків шляхів виживання, збереження та розвитку як в цілому дошкільної освіти, так і конкретних її закладів. В цьому аспекті особливу роль відіграють інноваційні процеси в системі дошкільної освіти. Раніше інновації як ідеї у більшості випадків запроваджувались в командному порядку директивними документами зверху. Сьогодні диктує необхідність інноваційних нововведень ринок освітніх дошкільних послуг. Власники ДНЗ повинні бути зацікавленими у ефективності нововведення, яке розроблене на основі глибокого наукового діагностування та вивчення ринкової ситуації. Сьогодні цінними є такі інновації, котрі на першому етапі свого запровадження використовують особистісно орієнтований підхід до дітей, а також ті, які вимагають деякої фінансової дотації, що у перспективі принесе позитивні як фінансово-економічні, так і педагогічні результати.

Висновки. Таким чином, констатуємо той факт, що розглянуті нами аспекти концептуальних змін та впливові чинники у сучасних підходах до управління розвитком дошкільної освіти у регіоні є теоретичною основою для подальшої розробки функціональної структури забезпечення управління розвитком дошкільної освіти у регіоні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Агапова Т.П. Системний підхід до дослідження теорії управління професійною освітою у вищому навчальному закладі // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2001. – №3 (4).
2. Закон України „Про освіту”. – К., 1996.
3. Закон України „Про дошкільну освіту”. – К.: Ред.жур. „Дошкільне виховання”, 2001.
4. Поташник М., Моисеев А. Управление современной школой (в вопросах и ответах). – М.: Новая школа, 1997. – 352 с.

*Аннотация
Л.С.Песоцкая*

Организационно-технологические изменения у подходах к управлению развитием дошкольного образования

Определены аспекты концептуальных изменений в подходах к управлению развитию дошкольного образования: методологический, теоретический, стратегии и развития, технологии управления,

управленческих влияний, инноватики. Раскрывается содержание каждого аспекта в традиционных и инновационных подходах к управлению.

Ключевые слова: управление, управление развитием дошкольного образования, концептуальные аспекты, подходы к управлению.

Summary

L.S.Pisots'ka

Organization-Technical Changes in the Approaches to the Management of Pre-School Education Development

The aspects of conceptual changes in the approaches to management of the development of pre-school education: methodological, theoretical, strategies and development, technologies of management, managing influences, innovations are determined. The content of each aspect in the traditional and innovational approaches to the management is revealed.

Key-words: management, management of the development of pre-school education, conceptual aspects, approaches to management.

Дата надходження статті

„13” листопада 2007 р.

УДК 39/477:37.036

В.І.ПЛАХТІЙ,

*кандидат педагогічних наук, доцент
(м.Хмельницький)*

**ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ РІВНЯ РОЗВИТКУ
МОРАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ**

В статті досліджуються теоретичні засади вивчення стану моральної свідомості підростаючого покоління.

Ключові слова: *вчинок, діяльність, людиноцентризм, мораль, моральне виховання, моральний розвиток, моральна свідомість, стадії та рівні морального розвитку особистості.*

Постановка проблеми в загальному вигляді... Сучасні реформи в освіті якісно відрізняються від усіх попередніх тим, що вперше здійснюються не на основі державно-класових ідеологічних запитів, а на основі людиноцентризму, національного способу життя, науковості, духовних надбань світової та вітчизняної педагогіки.

В Указі Президента України „Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні” (від 4 липня 2005 р.) виділено як пріоритетне завдання „...докорінно поліпшити виховну роботу з дітьми, учнівською та студентською молоддю...”. Таку роботу неможливо здійснювати без глибокого аналізу усього комплексу виховної роботи, показниками результативності якої повинні стати кількісні та якісні зміни рівня морального розвитку особистості вихованця.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Фундаментальні ідеї морального розвитку особистості висувалися Л.Виготським, Л.Кольбергом, І.Коном, Я.Корчаком, А.Макаренком, Ж.Піаже, Г.Песталоцці, Ж.-Ж.Руссо, В.Сухомлинським, С.Якобсон та ін. Важливий вклад у розробку теоретичних і прикладних проблем формування моральної свідомості учнів, зокрема її ціннісної, емоційної та когнітивної сфер, внесли праці Л.Артемової, І.Беха, Л.Божович, М.Поришевського, М.Дригус, А.Кириченка, Б.Кобзаря, О.Кононко, І.Мар'єнка, Н.Монахова, Л.Рувинського, О.Сухомлинської та ін. Питання моральної поведінки як практичної сторони моральної свідомості вивчали І.Каїров, Н.Крутов, В.Оржиховська, Т.Поніманська, Я.Рейковський, Н.Рібакова, Є.Суботський. Соціальні аспекти цієї проблеми розкриті в працях С.Анісімова, К.Войтили, А.Гусейнова, О.Дробницького, В.Малахова, В.Овчиннікова, О.Титаренка, К.Шварцман та ін.

У науково-педагогічній літературі моральна свідомість здебільшого розглядається в контексті моральної вихованості, розвитку моральних ідеалів, переконань, цінностей, моральної культури тощо.

Отож предметно вивченням рівня розвитку моральної свідомості (а саме вона є головним показником моральної вихованості) як інтегративного явища на рівні психолого-педагогічного знання у вітчизняній педагогічній науці практично ніхто не займався. Актуальність та реальний стан розробленості науково-педагогічного аспекту цієї проблеми стали вирішальними спонуками у